

In het nu van toen is het mistig in de Povlakte. Ik heb geen zin om te lezen en kijk naar de verplaatsbare schilderijen buiten - een oneigenlijke palm, een kaalgeknipte sinaasappelboom, waarin de dwaas aandoende vruchten hangen als een verwijt, maar aan wie? Treurwilgen langs een vervuilde bruine rivier, gesneden cipressen, een kerkhof met enorme grafhuizen, alsof er opschepperige doden wonen, een waslijn met roze lakens, een omgevallen schip met een rottende kiel, en dan rijd ik over water, het wittige, spiegelende, benevelde vlak van de lagune. Ik druk mijn hoofd tegen de koude ruit en zie in de verte de grijze aanduiding van iets dat een stad moet zijn en dat nu alleen nog maar zichtbaar is als een verheving van het niets, Venetië.

In de stationshal is de trein al van me afgefallen, bruin en gelakt blijft hij achter op het herfstige perron, ik ben weer een gewone passagier geworden, iemand die aankomt uit Verona, een persoon met een koffer die zich naar de vaporetto haast. 'Over de duistere kanalen welfden zich de hoge bruggen en er was een donkere reuk van vocht, mos en groene verrotting, en er was de atmosfeer van een eeuwen geleden mysterie-verleden, een verleden van intrige en misdaad; donkere gestalten slopen over de bruggen, langs de kaden, gehuld in mantels, gemaskerd: het lijk van een witte vrouw schenen twee bravi daar, van een balkon... te willen doen glijden in het zwijgende water...! Maar het waren slechts schimmen, het waren slechts opspokingen uit onze eigene verbeelding...'

Dat ben ik niet, dat was Couperus. Tegenover mij zit geen schim, maar een non. Zij heeft een wit gezicht, lang en smal en leest een boek over *educazione linguistica*. Het water is zwartgrijs, olieachtig, er glanst geen zon in. We varen langs gesloten muren, aangetast, begroeid met mos en schimmels. Ook voor mij gaan er donkere gestalten over de bruggen. Het is kil op het water, een doordringende, vochtige kilte die van zee komt aanzetten. In een palazzo zie ik iemand twee kaarsen van een luchter aansteken. Alle andere vensters zijn achter afgebladderde luiken gesloten en nu gaat ook het laatste dicht - een vrouw komt naar voren en maakt dat gebaar dat niet anders kan: met haar wijd uitgestrekte armen komt ze op de luiken af, haar figuur afgetekend tegen het flauwe licht, zo verduistert ze zichzelf tot onzichtbaarheid. Mijn hotel ligt vlak achter het Piazza San Marco, vanuit mijn kamer op de eerste verdieping zie ik een paar gondeliers die zo laat nog op toeristen wachten, hun zwarte gondels wiegen wat in het doodskleurige water. Op het plein zoek ik naar de plek waarop ik voor het eerst de Campanile en de San Marco zag. Lang geleden is het, maar het moment blijft onvergetelijk. De zon ketste op het plein, tegen al die ronde, vrouwelijke vormen van portaalbogen en koepels, de wereld maakte een kwartslag en ik voelde me duizelig. Hier hadden mensen iets gedaan wat niet kon, op deze paar moerassige stukken grond hadden ze een tegengif bedacht, een toverij tegen alles wat lelijk was in de wereld. Honderd keer had ik die afbeeldingen gezien en toch was ik er niet op voorbereid, omdat het volmaakt was. Dat geluksgevoel is nooit overgegaan, en ik herinner me dat ik dat plein op liep alsof het niet mocht, uit de nauwe donkere stegen die grote, onbeschermdere rechthoek vol zon in, met aan het eind dat ding, dat onbestaanbare weefsel van steen. Vaak genoeg ben ik daarna in Venetië geweest, en al is dat pijlschot van de eerste keer niet herhaald, nog steeds is er dat mengsel van verrukking en verwarring, ook nu, met nevels en vloedplanken. Hoeveel zouden alle ogen samen wegen die dit plein ooit hebben gezien?

En het stille Venetië was stiller dan ooit. Slechts van tijd tot tijd kwam het heesche roepen van een melkventer: 'latte! Latte!' die stilte storen. Het kwam van heel ver, als de schreeuw van een drenkeling, een schreeuw met den mond vol water. Of hier en daar gleed een half, kort woord, uitgaande van een bedekten mond, grommelend en bijna onverstaanbaar: 'koud, koud vandaag!' Dan was alles weer stil en hoorde men alleen het gezuig en gekluts van schoenen in de modder. Maar op het plein San Marco vierde de sneeuw feest in de groote stilte. Het was daar een jagen en woelen van witte vlokken, als een razende dans van bezetenen op de wilde maat des winds, die schuins van boven vrij in de vierkante ruimte viel. [...] Alleen aan den huizenkant, dáár, sloop een vuile, gore streep langzaam voort, woelend over bruggen en stoepen, bevolkt met schimmen van menschen en opgestoken regenschermen, levend en bewegend als een levende slang. Dan, op den hoek gekomen, die het plein San Marco maakt met de Riva di Schiavoni, kromde hij om het oude paleis der Doge's en spleet zich honderd passen verder in twee dunne strepen. En uit die slang rees als een groote adem, een geluid zonder geluid, een onbestemd mengsel van voetengeschuifel en gegons van gedempte stemmen, eenig teeken van bewust leven in al die krioelende doodschheid, in al die sneeuw, heerschend overal, overal.

Om vier uur rommelde de muziek der stedelijke garde boven de plassige en glimmende plaats, bevolkt met bonte groepen van mannen, vrouwen en kinderen, weërkaatsend in den natten vloer als in een ouden en dofgeworden spiegel; en de duiven zeilden en klapwiekten door de vochtige en ongezellige lucht, en de muziek klonk uit de koperen kelen der speeltuigen als een droevige treurmarsch.

Jacobus Van Looy (1855-1930), geciteerd in Eric Min & Gerrit Valckenaers, De klank van de stad Venetië, p. 39

Ginder, te midden 't water, uit een onzichtbaar orkest, steeg eene zachte, Italiaansche wijze in de lucht. De tonen der muziek werden duidelijker, naarmate we vorderden. Ze kwam uit eene, met papieren lampions verlichte, groote, platte boot stil liggend in de Canale grande, niet ver van de Accademia. Eenige zangers, mannen en vrouwen, door violen en mandolines begeleid, zongen eenvoudige romancen. 't Was geene grootsche muziek en de zangers waren niet di primo cartello, maar de stemmen klonken aangenaam, de wijze wiegend en streelend; de indruk van dat geïmproviseerd concert op dat donker kanaal, onder den sterrenhemel, in dien zoelen, kalmen zomernacht, was onbeschrijfelijk zoet.

Louisa Duykers (1869-1852) geciteerd in Eric Min & Gerrit Valckenaers, De klank van de stad Venetië, p. 41

Eric Min (°1959) is een Belgisch essayist en criticus. Hij studeerde Letteren en Wijsbegeerte aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij werkte voor de cultuurredactie van De Morgen, waar hij berichtte over fotografie, beeldende kunst en literatuur. Als curator verzorgde hij een tentoonstelling over Paul Nougé en het Belgische surrealisme (2010). Hij publiceerde biografieën van James Ensor en Rik Wouters. Zijn biografie van Henri Evenepoel, Een schrijver in Parijs, verscheen in april 2016. Min

Eric Min & Gerrit Valckenaers, De klank van de stad Venetië, Polis, 430 blz.